

॥ अंतरी पेठवू शान्म्योत ॥

उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव

तृतीय वर्ष कला - मराठी

जून २००४ पासून लागू

सूचना: प्राध्यापकांनी प्रत्येक पेपरचे दोन ट्युटोरीयल्स आणि दोन
सेमीनार नियमित टिचींग शेड्युलड व्यतिरीक्त घ्यावेत.

सामान्यरितेर : (जी-३) वाङ्मय प्रकारांचा अभ्यास

वाङ्मय प्रकार - कलित गद्य आणि त्रैवारिक गद्य

१) कलित गद्य :

अ) अध्ययन-अध्यापनाची उद्दिष्टे :-

- १) कलित गद्य या वाङ्मय प्रकाराची वैशिष्ट्ये समजावून घेणे.
- २) न्यायोचित कलित गद्य प्रकारेचा स्थूल परिचय करून घेणे.
- ३) कलित गद्य लेखनाचा आशय, अभिव्यक्त्ये व त्यातून व्यक्त होणारे लेखकाक
व्यक्तिमत्त्व यांचा स्थूल परिचय करून देणे.

ब) घटक विश्लेषण :

अ.क्र.	पाठाचे नाव	लेखक	नूकस्थोत
१)	आईचा कौल	- वि. द. घाटे	('पांढरे केस हिरवी ननं')
२)	चेरुमाऊंचे हितवचन	- कं. नारखेडे	('खानदेशची कालं')
३)	नरिपुर्ती	- इरावती कर्वे	('परिपुर्ती')
४)	गुण्डडित भाटपथ	- दुर्गा भागवत	('ऋतुचक्र')
५)	शिखाई	- अनतराव पाटल	('महिरप')
६)	नाई	- कं. लिमये	('स्मृतिसुगंध')
७)	नेघनाला	- इतकर खी -द.ज.	('तहान')
८)	जगलाचं देणं	- मारुती चित्र-स्तो	('जंगलाचं देणं')
९)	नृत्यज्योत	- वा.रा. सोनार	('नरुदगाव')
१०)	एक स्वदेशी प्रयास	- आनंद यादव	('पाणभरें')
११)	मुळ	- द.ता. बोसल	('पार आणि शिखर')
१२)	पाण्याची गुणी	- केशव नेश्राम	('गाळ आणि आभळ')
१३)	मानमनाचे आर्त स्वगत	- गणेश चौधरे	('काचेचं नर')
१४)	आभाळ विकती नोड्डे	- सुशील पगारिजा	('कलितगद्य लेखन')
१५)	मानगळ	- सुलभा भातगडकर	('लढोबल')

- १६) बरस रे राजा रोज बरस स्वप्तीला- ना.धों. महानोर ('त्या आठवणींचा श्लोक')
- १७) साननाथे दिवस - जयंत पाटील ('उन्हातलं चांदण')
- १८) भायफुलांचा बळेंस्तर - विश्वास पाटील ('ललितगद्य लेणी')

- गरील लेखकांच्या लेखांचा आशय, अभिव्यक्ती आणि लेखकांचे व्यक्तिमत्त्व या मुद्याच्या आधारे अध्ययन व अध्यापन करणे.

२) वैचारिक गद्य :

अ) अध्ययन - अध्यापनाची उद्दिष्टे -

- १) वैचारिक गद्य या वाङ्मय प्रकाराची वैशिष्ट्ये समजावून घेणे.
- २) मराठीतील वैचारिक गद्य परंपरेचा स्थूल परिचय करून घेणे.
- ३) वैचारिक गद्य लेखनाचा आशय, अभिव्यक्ती व त्यातून व्यक्त होणारे लेखकाचे व्यक्तिमत्त्व, लेखकाचा दृष्टिकोन यांचा परिचय करून घेणे

ब) घटक विश्लेषण

अ.क्र.	पाटाचे नाव	लेखक	मूळस्वोत
१)	शतपत्रांशा इत्यर्थ	- लोकहितवादी	('शतपत्रे')
२)	बाल्यन	- विष्णुशास्त्री चिपळूणकर	('निबंधपाता')
३)	मराठी भाषेचे मयितय्य	- वि. का. राजवाडे	('राजवाडे संपन्न वाङ्मय')
४)	दोन शब्दात दोन सरकृती	- वि.दा. सावरकर	('सावरकरांचे निबंध')
५)	माझे तीन गुरू व तीन दैवते	- बाबासाहेब आंबेडकर	('डॉ. आंबेडकरांची भाषणे')
६)	गुरू-शिष्य	- साने गुरूजी	('भारतीय संस्कृती')
७)	आनची शिक्षणपद्धती जीवनामिमुख आहे काय?	- ल.जी. छाफेकर	('सोन्याचा पिंपळ')
८)	दुवा कोण ?	- बाबा आमटे	('उत्कृष्टतल उर्द. ...')
९)	एकीणाविसाव्या शतकातील समाजसुधारकांच्या प्रेरणा	- मा.य. वैद्य	('याधिणीचे दूध')
१०)	प्रबोधन आणि प्रलौभन	- भानू चौधरी	('अनुबंध')

- ११) लोककल्याणकारी राज्याचे द्रष्टे : महात्मा जोतिराव फुले
- ल. मा. कुर्कुरे ('म. फुले')
- १२) छत्रपती शाहू - इतिहास घडविणारा लोकराजा
- निर्मलकुमार फडकुले ('छ. शाहू स्मारक ग्रंथ')
- १३) प्रिय आमुचा खानदेश हा - मधुकरराव चौधरी ('सोन्याचा पिंपळ')
- १४) आधुनिक महाराष्ट्राचे भाग्यविधाते - यशवंतराव शय्याण - रुदाशिवराव माली
('आदरंजली')
- १५) ऋषितुल्य ज्ञानसाधक - शिवाजीराव भावे - सु. व. शता ('विचारवैभव')
- १६) तुकाराम - भालचंद्र नेमाडे ('तुकाराम')
- १७) डॉ. सर्वपल्ली राधाकृष्णन : व्यक्ती आणि विचार - प्रभाकर भावण चौधरी
('भारतीय शिक्षण')
- परीक्षे लेखकांच्या लेखांचा आशय, अभिव्यक्ती, लेखकाचे व्यक्तिमत्त्व व लेखकाचा दृष्टीकोन या पुरांच्या आधारे अध्ययन व अध्यापन करणे.

संदर्भ साहित्य -

- १) ललित गद्य लेणी - संपादक मंडळ, प्रकाशक : अमोल प्रकाशन, पुणे.
- २) विचार वैभव - संपादक मंडळ, प्रकाशक : अमोल प्रकाशन, पुणे.
- ३) प्रदक्षिणा खंड १ ला - कॉन्टिनेंटल प्रकाशन पुणे (१९४१)
- ४) प्रदक्षिणा खंड २ रा - कॉन्टिनेंटल प्रकाशन पुणे (१९९१)
- ५) ललित गद्यांचे तात्त्विक स्वरूप आणि मराठी लघुनिबंधांचा इतिहास - आनंद यादव, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुणे, १९८५.
- ६) लघुनिबंध ते मुक्तगद्य - संपा. वि.शं. चौधुले वैजन्टिका प्रकाशन, मुंबई
- ७) मराठी साहित्य प्रेरणा व स्वरूप (१९५०-७५) - संपा. गो.पवार, म.ए. हातकवागलेकर पाण्युतर प्रकाशन, मुंबई.
- ८) महाराष्ट्र साहित्य पत्रिका अंक २९१-२९२ - ऑक्टोबर ते मार्च, २०००
- ९) ललित (गद्य विशेषांक) ऑगस्ट १९८८
- १०) चंद्रनातल्या सायत्या - संपादक चंद्रभुजार नलगे
- ११) साहित्यशुची (स्तंभलेखन विशेषांक) - दिवाळी १९९६
- १२) मराठी निबंधांची यादवाल (प्रस्तावना) - संपा. शं. गो. तुळपुळे
- १३) मराठी निबंध - म.ए. अळतेकर
- १४) मराठी निबंध - व.वि.फाटक
- १५) अर्वाचीन मराठी गद्याची पूर्वनीटिका - गं.बा. सरदार
- १६) मराठी गद्याचा इंग्रजी अवतार - द.ता. पोतदार
- १७) पारिजात - संपादक - वि.स.खांडेकर

प्रश्नपत्रिका : स्वरूप व गुणविभागणी

तृतीय वर्ष कला : मराठी सामान्यस्तर : चाड्:मयप्रकारांचा अभ्यास

(ललितगद्य लेणी - ललित गद्य)

(विचार वैभव - वैचारिक गद्य)

वेळ : ३ तास

एकूण गुण : १००

विभाग १ ला (ललित गद्य)

प्रश्न १ ला	दीर्घोत्तरी प्रश्न किंवा दीर्घोत्तरी प्रश्न	१८
प्रश्न २ रा	पुढीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे थोडक्यात लिहा. (सहापैकी चार)	१६
प्रश्न ३ रा	पुढीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहा (चारपैकी दोन)	१६

विभाग २ ला (वैचारिक गद्य)

प्रश्न ४ था	दीर्घोत्तरी प्रश्न किंवा दीर्घोत्तरी प्रश्न	१८
प्रश्न ५ वा	पुढीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे थोडक्यात लिहा. (सहापैकी चार)	१६
प्रश्न ६ वा	पुढीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहा. (चारपैकी दोन)	१६

(६)

तृतीय वर्ष कक्षा - मराठी अभ्यासक्रम

जून २००४ पासून

जनरल पेपर - ३ (सामान्यस्तर)

उपयोजित मराठी : पर्यायी अभ्यासक्रम

अ) अध्ययन-अध्यापनाची उद्दिष्टे :-

- १) विविध मासिक कौशल्ये समजावून घेणे व त्यांचे उपयोजन करणे.
- २) कार्यालयीन लेखन, परीक्षात्मक लेखन, परिभाषा, रोजनिशी लेखन, प्रौढ साक्षरांसाठी लेखन, घोषवाक्य लेखन यांचे तंत्र व स्वरूप समजून घेऊन त्यांचे उपयोजन करणे.
- ३) संगणकक्षेत्रातील विविध संकेतना व संक्षिप्त रुपांचा स्थूल परिचय विद्यार्थ्यांना करून देणे.

घटक विश्लेषण :

घटक १ कार्यालयीन लेखन तंत्र, स्वरूप व उपयोजन.

- १.१ सभेच्या क्रमकाजासंबंधीचे कार्यालयीन लेखन.
- १.२ इतिवृत्त लेखन - तंत्र, स्वरूप व उपयोजन.
- १.३ टिपण्णी लेखन - तंत्र, स्वरूप प्रकार व उपयोजन

घटक २ परीक्षात्मक लेखन, तंत्र, स्वरूप व उपयोजन.

- २.१ परीक्षात्मक लेखनाचे तंत्र.
- २.२ भाष्यप्रयोग, दूरदर्शन मालिकांच्या परीक्षणाचे स्वरूप व उपयोजन
- २.३ परीक्षात्मक लेखनाची मासिक कौशल्ये.

घटक ३ परिभाषा तंत्र स्वरूप व उपयोजन

- ३.१ परिभाषेचे स्वरूप व वैशिष्ट्ये
- ३.२ परिभाषेची आवश्यकता
- ३.३ शासन व्यवहारातील परिभाषा, कार्यालयीन परिभाषा, न्यायालयीन परिभाषा, विज्ञानाची परिभाषा, शाङ्क्यानीन परिभाषा यांचा परिचय व उपयोजन

घटक ४ रोजनिशी लेखन तंत्र, स्वरूप व उपयोजन

- ४.१ रोजनिशी लेखनाचे स्वरूप व तंत्र
- ४.२ रोजनिशीचे प्रयोजन, लेखनशैली
- ४.३ काही निश्चय विषयांवर रोजनिशी लेखनाचे उपयोजन

(सहाय, स्पेडसबेलन, राष्ट्रीय सेवा योजना शिबीर, राष्ट्रीय छात्रसेना शिबीर, साहस शिबीर इ.)

घटक ५ प्रौढ साक्षरांसाठी लेखनाचे तंत्र, स्वरूप व उपयोग.

५.१ प्रौढ साक्षरांसाठी लेखनाचे स्वरूप व आवश्यकता.

५.२ प्रौढ साक्षरांसाठी लेखनाचे तंत्र

५.३ प्रौढ साक्षरांसाठी लेखन उपयोगनात्मक नमुने.

(जलसंवर्धन, स्वच्छता अभियान, आरोग्य जागृती, पर्यावरण जागृती, शिक्षणाचे महत्त्व, अंधश्रद्धा निवृत्ति इ.)

घटक ६ घोषवाक्य लेखन : तंत्र, स्वरूप व उपयोग.

६.१ घोषवाक्यांचे स्वरूप व आवश्यकता.

६.२ घोषवाक्य लेखन तंत्र.

६.३ घोषवाक्य लेखनाचे उपयोग.

(कुटुंब कल्याण कार्यक्रम, वृद्ध संवर्धन, जल नियोजन, एड्स जागृती, रक्तदान, नेत्रदान, देहदान, व्यसनमुक्ती, पर्यावरण, प्रदूषण इ.)

घटक ७ संगणक क्षेत्रातील संकल्पना : स्थूल परिचय.

७.१ सॉफ्ट वेअर.

७.२ हार्ड वेअर.

७.३ विंडोज.

घटक ८ काही महत्त्वाची भारतीय माहिती स्थळे(वेब साईट्स) व त्यांचा मराठीतून परिचय.

उदा.१) <http://buildacard.com>-आगळं व्हॅनेटाईन-डे-कार्ड(शुद्धता पत्रे)

२) www.nationalgeographic.com - नॅशनल जिओग्राफिक टी.व्ही.चॅनेल द्वारे आघारित माहितीपूर्ण माहिती स्थळ.

३) www.historyofindia.com - भारतीय इतिहासाची थोरवी सांगणारे संकेत स्थळ.

४) www.india_station.com - भारतीय गाणी.

५) www.cyberastro.com - मविष्यविषयक माहिती स्थळ.

६) www.samachar.com - भारतातील विविध वृत्तपत्रातील बातऱ्यांचा गोषवारा देणारे माहिती स्थळ.

७) www.indiabookshop.com - पुस्तकांचा भव्य बाजार

(८)

- ८) www.atmos.viuc.edu - रोजचे हवामान, अंदाज, नकाशे इ. माहिती.
- ९) www.jokeservereveryday.com सभ्य विनोदाचे माहितीस्थळ
- १०) www.nasa.gov/ - विविध शास्त्रीय प्रकल्प माहिती स्थळ.
- ११) <http://www.disney.com> - जगत मुलांमध्ये लोकप्रिय वॉल्ट डिस्नेच्या चित्रपटांचे माहिती स्थळ.
- १२) www.discovery.com - डिस्कव्हरी चॅनेलच्या निर्मात्यांची विविध प्राणी, पक्षी, निसर्ग विषयक माहिती देणारे स्थळ
- १३) www.allindiaradio.com - ऑल इंडिया रेडिओचे स्थळ.
- १४) www.allindiadate.com - बातम्या, खर्चा, मत चाचणी
- १५) www.timepass.com - संगीत, सिनेमा व मनोरंजक व्हिडिओच्या माध्यमातून माहिती देणारे स्थळ.
- १६) www.shaadi.com - शहूचरांसाठी माहिती देणारे स्थळ.
- १७) nmu.ac.in - उत्तर महाशब्द विद्यापीठ जळगावचे संकेत स्थळ.

संदर्भ साहित्य :

- १) उपयोगिता मराठी - विद्याबुक्स पब्लिशर, औरंगाबाद
- २) व्यावहारिक मराठी - पुणे विद्यापीठ प्रकाशन, पुणे
- ३) व्यावहारिक मराठी - सभा, दत्तात्रय पुढे, कल्याण कळें, निराली प्रकाशन, मुंबई.
- ४) व्यावहारिक मराठी - स.रा. नशिराबाइकर
- ५) व्यावहारिक मराठी - प्रकाश परब, मिथुन प्रकाशन, मुंबई.
- ६) व्यावहारिक मराठी - सभा स्नेहल तावरे - स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे
- ७) सांवाजिक भाषाविज्ञान - निराली प्रकाशन, पुणे.
- ८) संगणक - विवेक मेहेरे
- ९) इंटरनेट तुमचा नवा दोस्त - विवेक मेहेरे.
- १०) इंटीएच ब्रकलेट - विजय भटकर.

- ११) स्थायकारिक मराठी - संपाजीराव मोकेशी, डॉ. रंजना नेमाडे, प्रक. शेतकरी भाहित्य
द्वारा डॉ. रंजना नेमाडे, पायोनिअर कॅन्टॉल रोड, अम्भराई, बारामती.
- १२) संगणक तुम्हा-आम्हासाठी - पशग पाटील.
- १३) संगणक परिचय - डॉ. गोरे, डॉ.कोलारकर, विपलापुरे पब्लिशर्स, नागपूर.
- १४) ई-मेल व चॅट - माधव शिरवळकर, संगणक प्रकाशन, मुंबई.
- १५) वेब डिझायनिंग तंत्र व मंत्र - माधव शिरवळकर, संगणक प्रकाशन, मुंबई.
- १६) संगणक परिचय - प्रा. राजशेखर येळीकर, निराती प्रकाशन, पुणे
- १७) खला वापरु इंटरनेट - विवेक मेहेरे, उद्वेली बुक्स, मुंबई - १२.
- १८) बेसिक कॉम्प्युटर कोर्स - फडके/मोघे, सुयश कॉम्प्युटर्स, पुणे - ३०
- १९) कॉम्प्युटर थोर्स
(Volume-I) - नंदकिशोर फडके, सुनील मोघे, धार्मिक प्रकाशन संस्था,
गिरगाव रोड, मुंबई - ४
- २०) कॉम्प्युटर कोर्स
(Volume-II) - नंदकिशोर फडके, सुनील मोघे, धार्मिक प्रकाशन संस्था,
गिरगाव रोड, मुंबई - ४
- २१) वस्तुनिष्ठ आकलन आणि उपयोजित मराठी - नरेंद्र मारवाडे, कैलास पब्लिकेशन, औरंगाबाद

(१०)

प्रश्नपत्रिका : स्वरूप व गुणविभागणी
तृतीय वर्ष कला : मराठी सामान्यस्तर : उपयोजित मराठी
(पर्यायी अभ्यासक्रम)

वेळ : ३ तास

एकूण गुण : १००

विभाग १ ला (घटक १ ते ४)

प्रश्न १ ला:	दीर्घोत्तरी प्रश्न किंवा दीर्घोत्तरी प्रश्न	१८
प्रश्न २ रा	पुढीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे थोडक्यात लिहा उपयोजनात्मक प्रश्न (साहाय्येची चार)	१६
प्रश्न ३ रा	पुढीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा लेखनतंत्र व उपयोजनात्मक प्रश्न (चारपैकी दोन)	१६

विभाग २ रा (घटक ५ ते ८)

प्रश्न ४ था	दीर्घोत्तरी प्रश्न किंवा दीर्घोत्तरी प्रश्न	१८
प्रश्न ५ वा	पुढीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा. उपयोजनात्मक प्रश्न (साहाय्येची चार)	१६
प्रश्न ६ वा	पुढीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. लेखनतंत्र व उपयोजनात्मक प्रश्न (चारपैकी दोन)	१६

-----*****-----

तृतीय वर्ष कला - मराठी अभ्यासक्रम

जून २००४ पासून

विशेषस्तर पेपर : (एस-३) साहित्य विचार

अ) अध्ययन व अध्यापनाची उद्दिष्टे :-

१. भारतीय आणि पाश्चात्य साहित्यशास्त्रातील संकल्पनांचा स्थूल परिचय विद्यार्थ्यांना करून देणे.
२. साहित्याचे स्वरूप, प्रयोजन, साहित्याची निर्मिती प्रक्रिया, साहित्याचा आस्वाद, परिणाम, साहित्याची अभिरुची, साहित्याची सामाजिकता यांचा स्थूल परिचय विद्यार्थ्यांना करून देणे.

ब) घटक विश्लेषण :

घटक १ साहित्याचे स्वरूप आणि व्याख्या.

- १.१ साहित्याचे स्वरूप, संस्कृतमधील 'कव्य' शब्दाची व्याप्ती.
- १.२ आमह, कण्ठी, बानन, कुंतक, मम्मट, विश्वनाथ यांनी केलेल्या साहित्याच्या व्याख्या.
- १.३ जॉन्सन, हॅजलिट, रस्किन, धर्म्मसार्थ, कोलरीज, वॅथ्यू अर्नॉल्ड यांनी केलेल्या साहित्याच्या व्याख्या.
- १.४ साहित्यातील वास्तव आणि कल्पित.
- १.५ साहित्यातील सूचकता.

घटक २ साहित्याचे प्रयोजन (भारतीय आणि पाश्चात्य मतांचा परिचय)

- २.१ प्रयोजन : स्वरूप.
- २.२ प्रयोजन आणि परिणाम.
- २.३ मम्मटाने सांगितलेली प्रयोजने.
- २.४ अस्माविष्कार, पलायनवाद, इच्छापूर्ती, जिज्ञासापूर्ती, मनोरंजन, समाज प्रबोधन.

घटक ३ साहित्याची निर्मिती प्रक्रिया.

- ३.१ प्रतिभा, व्युत्पत्ती आणि अभ्यास : स्वरूप.
- ३.२ रमूर्ती, कल्पनाशक्ती आणि चमत्कृती.
- ३.३ साहित्यिकांचे व्यक्तिमत्त्व - संवेदनशीलता, निरीक्षण शक्ती, अनुभव समृद्धी.

घटक ४ शब्दशक्ती आणि अर्थविचार.

- ४.१ त्रिविध शब्दशक्ती, अभिधा, लक्षणा आणि ध्वंजना.
- ४.२ वाच्यार्थ, लक्ष्यार्थ आणि ध्वंयार्थ.

घटक ५ साहित्याचा आस्वाद व परिणाम.

- ५.१ भरताचे रससूत्र - विभाव, अनुभाव, व्यभिचारी भाव, स्थायीभाव, सात्त्विक भाव यांचा परिचय.
 ५.२ नऊ रसांचा स्थूल परिचय.

घटक ६ साहित्याची अभिरूची आणि साहित्याची सामाजिकता

- ६.१ अभिरूचीचे स्वरूप.
 ६.२ अभिरूची नियत करणारे घटक.
 ६.३ साहित्य आणि समाज यांचा परस्पर संबंध.
 ६.४ बांधीलकीची संकल्पना आणि साहित्यिकाची बांधीलकी.
 ६.५ शैली विचार शैलीचे स्वरूप, लेखक तशी शैली आणि आशय तशी शैली.

- संदर्भ ग्रंथ -

- १) अभिनव कव्यप्रकाश - रा श्री.जोग
 २) काव्यशास्त्र प्रदीप - स.रा. गाडगीळ.
 ३) अभिनव साहित्यशास्त्र - भालचंद्र खांडेकर डॉ लीला गोविलकर
 ४) भारतीय साहित्यविचार - अरविंद दामन कुलकर्णी
 ५) भारतीय साहित्यविचार - भालचंद्र खांडेकर, डॉ लीला गोविलकर
 ६) भारतीय साहित्यविचार - प्रा. ब. लु. सोनार
 ७) पाश्चात्य साहित्यविचार - प्रा. ब. लु. सोनार
 ८) भारतीय साहित्यशास्त्र - ग.त्र्यं. देशपांडे.
 ९) पाश्चात्य साहित्यविचार - भालचंद्र खांडेकर, डॉ लीला गोविलकर
 १०) साहित्य नीमास - डॉ रा.शं यादव
 ११) भारतीय साहित्यशास्त्र - रा.ग. कापसे
 १२) भारतीय साहित्यविचार - प्रा. भुजग वाडीकर, प्रा.जीवन पिंपळवाडकर

तृतीय वर्ष कला : मराठी विशेषस्तर (एस-३) साहित्य विचार
प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप
जून - २००४ पासून

वेळ : ३ तास

एकूण गुण : १००

विभाग १ ला (घटक १ ते ३)

प्रश्न १ ला	दीर्घांतरी प्रश्न. किंवा दीर्घांतरी प्रश्न	१८
प्रश्न २ रा	पुढीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (सहापैकी चार)	१६
प्रश्न ३ रा	पुढीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहा. (चारपैकी दोन)	१६

विभाग २ रा (घटक ४ ते ६)

प्रश्न ४ था	दीर्घांतरी प्रश्न किंवा दीर्घांतरी प्रश्न	१८
प्रश्न ५ या	पुढीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (सहापैकी चार)	१६
प्रश्न ६ वा	पुढीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहा. (चारपैकी दोन)	१६

तृतीय वर्ष कला - मराठी अभ्यासक्रम

जून २००४ पासून

विशेषस्तर पेपर . (एस-४)

सामान्य भाषाविज्ञान आणि पारंपरिक व्याकरण

अ) अध्ययन व अध्यापनाची उद्दिष्टे -

- १) भाषा स्वरूप व तिचे मानवी जीवनातील कार्य समजावून घेणे.
- २) स्वतंत्रविज्ञानाचा स्थूल परिचय, स्वतंत्रनिर्मिती प्रक्रिया, वार्गिद्रिये - रचना व कार्य समजावून घेणे.
- ३) स्वनिम संकल्पना आणि मराठीची स्वनिम व्यवस्था यांची माहिती करून घेणे.
- ४) रूपिका, रूपिम, रूपिकांतर या संकल्पना समजावून घेणे.
- ५) वाक्यविन्यास आणि अर्थविन्यास यांचे स्वरूप समजावून घेणे.
- ६) मराठीतील पारंपरिक व्याकरणातील ग्राही महत्त्वाच्या घटकांचा परिचय करून घेणे.
- ७) प्रमाणभाषा व बोली तसेच भाषा, सभाष, संस्कृती यांच्या परस्परसंबंधांचा स्थूल परिचय करून घेणे.
- ८) खानदेशी बोलींचा स्थूल परिचय करून घेणे.

ब) घटक विश्लेषण -

घटक - १	भाषा - स्वरूप, व्याख्या, लक्षण आणि कार्य, १.१ भाषेचे स्वरूप व व्याख्या, १.२ भाषिक संदेशन (संज्ञापन), १.३ भाषेची लक्षणे १.४ भाषेची कार्ये.
घटक : २	स्वतंत्र विज्ञान. २.१ स्वतंत्र संकल्पना, स्वतंत्रनिर्मितीची प्रक्रिया. २.२ वार्गिद्रियांची रचना व कार्ये.
घटक ३	स्वनिम संकल्पना आणि मराठीची स्वनिम व्यवस्था. ३.१ स्वनिम संकल्पना ३.२ स्वतंत्र-स्वनिम-स्वनांतर यांच्या परस्पर संबंध. ३.३ स्वनिम निश्चितीची तत्त्वे. ३.४ स्वनिम विनियोगाचे प्रकार ३.५ मराठीची स्वनिमव्यवस्था स्वनिमाचे प्रकार

१) खंडयुक्त स्वनिम.

२) खंडाशिष्टित स्वनिम.

- घटक : ४ रुमिचि विन्यास.
- ४.१ रुमिचिचे लक्षण
 - ४.२ रुमिचि - रुमिचि - रुमिचिंतर यामधील परस्परसंबंध.
 - ४.३ रुमिचिचे प्रकार.
 - ४.४ रुमिचिंतराचे प्रकार.
- घटक : ५ अ) वाक्यचिन्त्यास.
- ५.१ वाक्याचे घटक
 - ५.२ वाक्याचे प्रकार
- ब) अर्थचिन्त्यास.
- ५.३ अर्थाचे स्वरूप, व्याख्या.
 - ५.४ अर्थ प्रक्रिया, शब्दांचे विविध अर्थ, अर्थक्षेत्र संकल्पना.
- घटक : ६ पारंपरिक व्याकरण.
- ६.१ शब्दजाती (स्थूल परिचय)
 - ६.२ मराठीतील विभक्ती व्याख्या (स्थूल परिचय)
 - ६.३ मराठीतील प्रयोग व्यवस्था (कर्तरी, कर्मणी, भावे)
- घटक : ७ प्रमाणभाषा व बोली.
- ७.१ प्रमाणभाषा व बोली यांचा परस्पर संबंध
 - ७.२ खानदेशातील बोली :
अहिराणी, लेवापाटीदारी, आदिवासी, भिल्ली, पावरा, कोकणी.
- घटक : ८ भाषा व संस्कृती.
- ८.१ समाज, संस्कृती व भाषा यांच्या परस्पर संबंधाचे विश्लेषण.
 - ८.२ व्यावसायिकांची भाषा, सियांची व पुरुषांची भाषा.
(टीप : वाद अपेक्षित नाहीत)

संदर्भ ग्रंथ -

- १) वर्णनात्मक भाषाविज्ञान स्वरूप आणि पद्धती - संपा. डॉ. बन्ध्याग काळे, अंजली सोमण.
- २) भाषाविज्ञान वर्णनात्मक आणि ऐतिहासिक - संपा. डॉ.मालशे, डॉ. इन्स्पेक्टर, डॉ. सोमण प्रकाशन - संजय प्रकाशन, पुणे - ४
- ३) भाषाविज्ञान परिचय - डॉ. मालशे, डॉ. पुंडे, डॉ. सोमण
- ४) अभिनव भाषाविज्ञान - डॉ. गं.ना. जोगळेकर, सुविचार प्रकाशन, पुणे - ३०
- ५) वर्णनात्मक भाषाविज्ञान - डॉ. लीला गोविंदकर, आरती प्रकाशन डॉ.विजली (पश्चिम)
- ६) मराठीचा भाषिक अभ्यास - डॉ. सु. श्री. कानडे.
- ७) सामाजिक भाषाविज्ञान - सपा. डॉ. प्रभाकर जोशी, प्रा. चक्रता गोखले.
- ८) सुलभ भाषाविज्ञान - डॉ. द.दि. पुंडे, रनेहवर्धन पब्लिशिंग हाऊस, पुणे.
- ९) आधुनिक भाषा विज्ञान (संरचनावादी, सामान्य आणि सामाजिक) -
संपा. डॉ. बन्ध्याग काळे, डॉ. अंजली सोमण, प्रतिभा प्रकाशन, पुणे.
- १०) मराठीचे व्याकरण - डॉ. लीला गोविंदकर.
- ११) मराठी व्याकरण परिचय - डॉ. राजशेखर ग. हिरेनठ, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुणे.
- १२) सुगम मराठी व्याकरण लेख : - मो.रा. वाल्मे, निर्दल प्रकाशन, पुणे - ३०
- १३) अभिनव मराठी व्याकरण - डॉ. प्र.न. जोशी.
- १४) समाज भाषाविज्ञान - डॉ. र.ना. वरखेडे.
- १५) शिक्षकांसाठी उन्हापुस्तिका - आदिभारती, मिली : पुस्तक पहिले -
महाराष्ट्र राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद - पुणे ३० प्रका.
१९९५ मधील प्रकरण १ ले 'भिल्ल जमात आणि भिल्ली भाषा संक्षिप्त
परिचय' या प्रकरणातील पृ.क्र.९ते २३
- १६) खानदेशातील बोली आणि बहिष्काराई चौघरीची काव्यभाषा -
डॉ. कैलास सार्वेकर, भाषा आणि जीवन, १५:२/उन्हाळा १९९७ मराठी
अभ्यास परिषद पुणे. पृ० ४५ ते ५१.

- १७) अदियायी विद्यार्थ्यांमधील मासिक न्यूनगंड - वास्तव आणि उपाय, -
डॉ. कैलास सार्वकर, भाषा आणि जीवन, १६:१/ हिवाळा १९९८ मराठी
अभ्यास परिषद पुणे, पृष्ठ ५२ ते ५९
- १८) दोल अंक ३ मार्च, १९९९, भाषा संशोधन प्रकाशन केंद्र, वडोदरा.
- १९) दोल अंक १ - १९९९, भाषा संशोधन प्रकाशन केंद्र, वडोदरा.
- २०) देहवाली साहित्य - सं घामुलाल राठवा, साहित्य अकादमी, दिल्ली.
- २१) अहिराणी: भाषावैज्ञानिक अभ्यास - रमेश सूर्यवंशी, अक्षय प्रकाशन, पुणे.
- २२) अहिराणी म्हणी व वाक्प्रचार - रमेश सूर्यवंशी, अक्षय प्रकाशन, पुणे.
- २३) अहिराणी शब्दकोश - रमेश सूर्यवंशी, अक्षय प्रकाशन, पुणे

-----*****-----

(१८)

तृतीय वर्ष कला : मराठी विशेषस्तर (एस्-४)
सामान्य भाषाविज्ञान आणि पारंपरिक व्याकरण
प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप
जून - २००४ पासून

वेळ : ३ तास

एकूण गुण : ८०

विभाग १ ला (घटक १ ते ४)

प्रश्न १ ला	दीर्घोत्तरी एक प्रश्न किंवा दीर्घोत्तरी एक प्रश्न	१५
प्रश्न २ रा	पुढीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (पाचपैकी तीन)	१५
प्रश्न ३ रा	पुढीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहा. (चारपैकी दोन)	१०

विभाग २ रा (घटक ५ ते ८)

प्रश्न ४ वा	दीर्घोत्तरी एक प्रश्न किंवा दीर्घोत्तरी एक प्रश्न	१५
प्रश्न ५ वा	पुढीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (पाचपैकी तीन)	१५
प्रश्न ६ वा	पुढीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहा (चारपैकी दोन)	१०

-----*****-----

॥ अंतरी पेटवू त्नान्योत ॥

उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव

मराठी अभ्यासक्रम

तृतीय वर्ष कला

जुना अभ्यासक्रम १९९९-२००४	नवा अभ्यासक्रम जून २००४ पासून
जनरल पेपर - ३ (जी-३) साहित्यप्रकार : वैचारिक गद्य आणि पद्य पर्यायी अभ्यासक्रम उपरोधित मराठी	सामान्यस्तर (जी-३) वाङ्मय प्रकारांचा अभ्यास : कालिदास आणि वैचारिक गद्य पर्यायी अभ्यासक्रम उपरोधित मराठी
विशेषस्तर पेपर - ३ (एस-३) साहित्य विचार	विशेषस्तर पेपर - ३ (एस-३) साहित्य विचार
विशेषस्तर पेपर - ४ (एस-४) सामान्य भाषाविज्ञान व पारंपरिक व्याकरण	विशेषस्तर पेपर . एस-४ सामान्य भाषाविज्ञान आणि पारंपरिक व्याकरण

-----*****-----